

Olvassunk alkotva

A pedagógushivatás nyilvánvaló hozadéka az olvasás iránti elköteleződés. A szenvedélyes elkötelezettsége azonban nem elég: emellett tájékozottnak is kell lennie a pedagógusnak az olvasóvá nevelés fogásainak tekintetében. **Egyre többet hallunk az olvasás válságáról.** Az olvasásszociológiai kutatások szerint romló tendencia figyelhető meg a felnőttek és az ifjúság olvasási szokásaiban (Gereben, 2002, 2010; Nagy, 2005, 2006). Úgy gondolom, a jelenségek feltérképezése, a tájékozottság elengedhetetlen e témában, de nem elégséges, rendkívül fontos a gyermekből kiinduló, őt középpontba helyező cselekvés. Magától, példa nélkül, célirányos nevelés hiányában nagyon kevés gyerek lesz önálló olvasó. Ha olvasóvá akarjuk nevelni, akkor pedagógiai optimizmusom azt diktálja, hogy azzá is tudjuk, de ehhez gyökeres szemléletváltásra van szükség. Fontos újabb és újabb módszereket felkutatni, az adott korosztályt leginkább megkapó módszerhez folyamodni, hogy a gyerek ne érezze, azért kell olvasnia, mert muszáj, kötelező, kéri az iskolában. A házi olvasmányok kiválasztását és órai megbeszélését egyedül és kizárólag az olvasóvá nevelés céljának kell alárendelni, annak, hogy az olvasást a gyermek tartalmas, élményalapú szórakozási formaként ismerje meg.

Olaszóvá nevelés alkotó olvasónapló segítségével

A 2014–2015-ös tanév folyamán a tanítóknak – a tankönyvkiadás országos helyzete miatt – tankönyvhiánnyal kellett szembesülniük. E hiány pótlására alkalmaztam II. osztályban az alkotó olvasónaplót. Az akkori helyzet arra is rávezetett, hogy az otthonoktatók és otthontanulók körében népszerűvé vált *lapbook projekt* módszerként alkalmazzam az anyanyelvi órákon. Ezt a módszert megfelelőnek tartottam arra, hogy behelyezzem az integrált oktatásba, megvalósítva a kerettanterv követelményeit és ajánlásait. Emellett választásomat nagyrészt a módszerben rejlő differenciálási lehetőségek is befolyásolták, amelyeknek figyelembevétele nemcsak követelmény, de elengedhetetlen is volt célom az olvasóvá nevelés első lépéseinek a megtételéhez. Roeders és Gefferth (2007) szerint a differenciált oktatást úgy valósíthatjuk meg, ha egy olyan tanulási folyamatot elősegítő környezetet hozunk létre, amelyre a tanulási folyamat variációinak gazdag kínálata jellemző, így majdnem minden tanuló képességeitől, tulajdonságaitól és teljesítményétől függetlenül képes ebből a gazdagságból profitálni.

Arra, hogy egy már ismert, alkalmazott módszert másképp nevezzek el, akkor került sor, amikor az I. fokozati dolgozatomban témaválasztásakor szakirányítóm¹ arra bátorított, hogy az általam alkalmazott *lapbook projekt* folyamatáról és eredményeiről ír-

¹ Barabási Tünde, egyetemi docens. A dolgozat címe: Első lépések az olvasóvá nevelés útján integrált oktatás által, 2016

jak. Amiatt sem maradhattam az angol kifejezés mellett, mert az anyanyelven megvalósított projektünkben magyar szerzőktől dolgoztunk fel meseregényeket. A projektet és a megvalósítása során elkészült produktumokat *alkotó olvasónapló*nak neveztem el, mert a művek feldolgozása során folyamatosan alkottunk, az alkotás által mi is formálódunk: „A könyvet mindig ketten alkotják: az író, aki írta, s az olvasó, aki olvassa.” (Kosztolányi, 2002, 112.)

Az alkotó olvasónapló módszere

Az *alkotó olvasónapló* módszerének bemutatásakor elsősorban ismertetnem kell annak forrását, a *lapbook projektet*. A „Lap Book” kifejezést először Tammy Duby amerikai író használta otthonoktató anyaként (2006). Azért nevezte el így, mert ez a projekt belefér egy „könyvbe”, amely elfér a gyermek ölében. Többféle kisméretű sablonból áll, melyek az adott témakör egy-egy szeletét dolgozzák fel, majd mappába ragasztva, illetve egy egésszé állnak össze. Sárosdi Virág szerint a lapbook olyan könyvet jelent, amit a gyermek maga készít el egy adott témakörben. Miközben elkészül a lapbook, már meg is tanulja a témakör legfontosabb részeit (idézi Hetesi, 2014). Elkészítése nem nehéz, azonban elég időigényes munka, ezért kevesen állnak neki sablonokat szerkeszteni, témába illő anyagokat összeszedni és játékokat kitalálni. Egy projektmunka attól igazán hatékony, ha minél több szemszögből meg tudjuk vizsgálni az adott témakört. Ugyanakkor nagyon lényeges szempont, hogy ne vesszünk el a részletekben, tehát céltudatosan tudjuk összeállítani a lapbook tartalmát. Az otthonoktató szülők hatékony projektet tudnak összeállítani azáltal is, hogy ismerik gyermekeik tanulási stílusát. Ezt szem előtt tartva kiválasztják a projekt tevékenységeit az alapján, hogy milyen tanulási stílussal rendelkezik a gyermekük. Az iskolai tanórákon úgy kell a projektet összeállítani, hogy a különböző tanulási stílussal rendelkező gyermekek örömeiket leljék benne, és interakcióik által kipróbáljanak, sőt elsajátítsanak olyan elemeket, amelyek által szintén megtanulnak tanulni.

A tanulási stílusok integrálása az alkotó olvasónapló készítése által

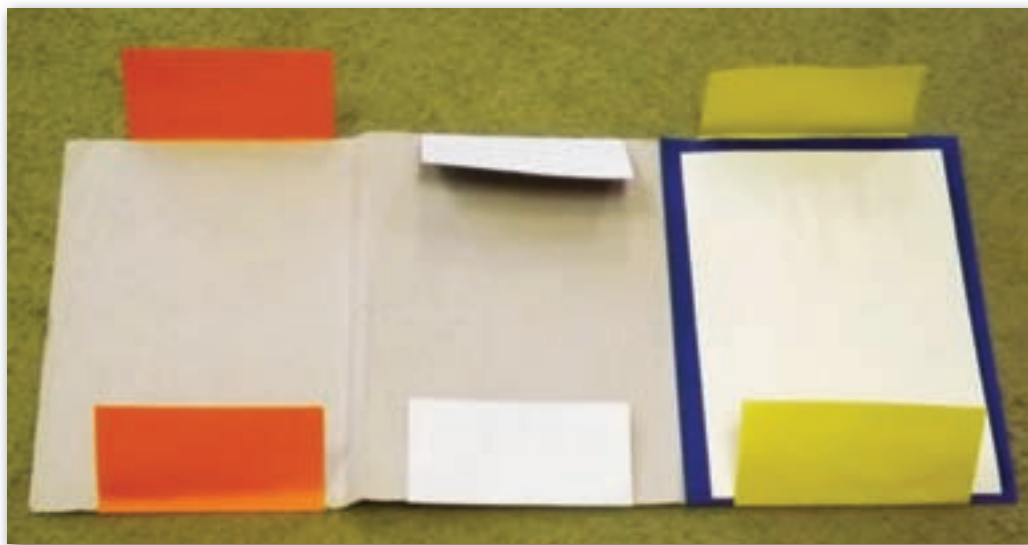
Ahhoz, hogy az iskolai követelményeknek eleget tegyünk, és létrehozzuk azt a tanulási folyamatot elősegítő környezetet, amelyben a munka élvezetesebb és egyben hatékonyabb, fontos a gyermekek tanulási stílusának feltérképezése. A tanulók különbözőnek abban, hogy melyik észlelési csatornát részesítik előnyben, illetve miként tudják legkönnyebben befogadni, feldolgozni és megjegyezni az információt. Noha mindig mindig egyik érzékelési csatornát igyekszünk igénybe venni, a megértendő tartalmak és a tanuló tanulási stílusa, módszerei meghatározzák, hogy adott esetben milyen arányban érdemes használni ezeket. Az előnyben részesített érzéketi modalitás hatással van az emlékezetre, mert leginkább ennek mentén hívjuk elő a tanultakat. Három alapvető modalitást mindenképpen fontos figyelembe venni: a vizuális, auditív és kinezetikus csatornákat. A tanulási stílusban az érzéketi modalitások, a társas környezet, valamint az egyén reagálás-típusa fejeződnek ki (Balogh, 1995). A tanulási stílusok nem tisztán jelennek meg egyik gyermek esetében sem, hanem keverednek egymással. Ezért alkalmas az alkotó olvasónapló alkalmazása osztálytermi foglalkozásként. Az alkotó olvasónap-

ló tartalmi részének előkészítésekor a feladatok arányát úgy igazítjuk, hogy minden tanuló találjon benne kedvére valót. Bizonyos feladatokat variálhatunk aszerint, hogy milyen tanulási stílussal rendelkező oldja meg, és a feladatok megoldási sorrendjének kiválasztásában is segíthetjük a tanulót. Az alkotó olvasónapló módszerének eredményessége leginkább abban rejlik, hogy figyelembe veszi a gyermekek tanulási stílusát. Bernáth, N. Kollár és Németh (2015) úgy vélik, nem az a kérdés, hogy a tanulási stílus és a tanulás eredményességének kapcsolatát nagy mintán ki tudják mutatni, hanem mind a tanárok, mind a diákok számára szempontokat szolgáltasson, hogy milyen irányba érdemes változtatni a tanulási és tanítási módszereken.

Egyéni alkotó olvasónaplók

A „könyv” elkészítéséhez papírpólyás dossziét használtunk. A mappában elhelyezett behajtott pólyák megakadályozzák a benne tárolt lapok kihullását. Az egyik pólyára A4-es lapot ragasztottunk, így három oldalas mappa állt rendelkezésünkre, melynek a középső oldalán felhajtott fülek voltak.

Ragasztottunk felhajtható részeket a másik két oldalra is. Ezekre a fülekre zsebeket

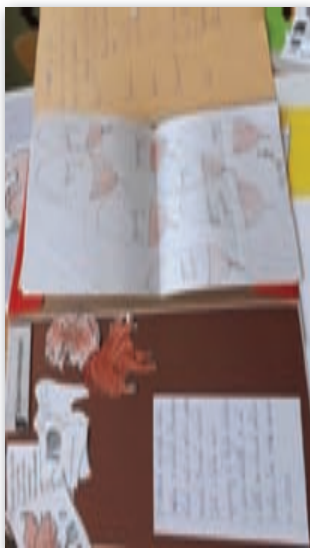


(1. kép: Három oldalas mappa)

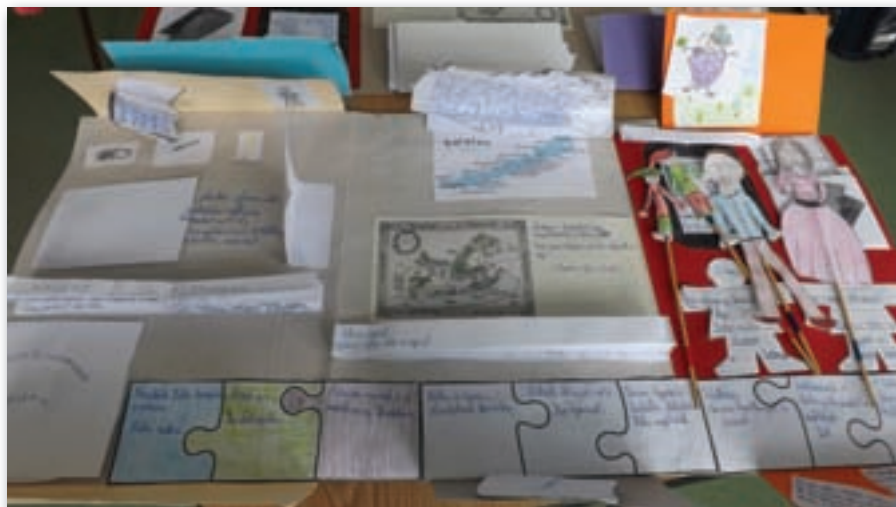
illesztettünk, melyekben memóriakártyákat, dominót tárolunk, és ha ezek ki is csúsznak a tokból, a mappából már nem fognak.

A 2014–2015-ös tanév második félévében Sárosdi Virág² honlapján hozzáférhető lapbookok felhasználásával olvasónaplót készítettünk Fekete István *Vuk* meseregénye és Tersánszky Józsi Jenő *Misi Mókus kalandjai* elolvasása során. A *Misi Mókus Alkotó Olvasónaplóval* egy időben elkészítettük a Tavasz lapbookot, melyet az elején *Tavasz Összefoglaló*-nak neveztünk, de a tanulók javasolták, hogy legyen az is *Tavasz Alkotó Olvasónapló*, ugyanis sok ismeretterjesztő szöveget olvastak el a kivitelezés folyamán.

2. kép: Misi Mókus Alkotó Olvasónapló



3. kép: Tavasz Alkotó Olvasónapló



4. kép: Helka Alkotó Olvasónapló

² Sárosdi Virág, gyógypedagógus-logopédus, a Gyereketető blog szerzője. <https://gyereketeto.hu/lapbook/>

Második osztály végére a tanulók három „könyvvel” lettek gazdagabbak, melyeket ők alkottak kompetencia alapú feladatok megoldásával. Tapasztalataimat felhasználva és élményeimen felbátorodva negyedik osztályos tanulóimmal Nyulász Péter *Helka* című regénye olvasása közben egy általunk megtervezett *Helka Alkotó Olvasónapló*t készítettünk.

A közös feldolgozás ellenére a tanulók minden esetben egyéni alkotó olvasónaplót hoztak létre, attól függően szépítették, egészítették ki, hogy kinek melyik rész tetszett, vagy melyik tevékenység a kedvence, erőssége.

Vuk Alkotó Olvasónapló

A továbbiakban röviden bemutatom a *Vuk Alkotó Olvasónapló* elkészítésének folyamatát.

A projektet fokozatosan vezettem be. Először egy rókafej könyvjelzőt készítettünk vizuális művészetek és kézimunka integrált tantárgy keretében. Ekkor még nem említettem a tanulóknak a *Vuk* meseregényt. Majd matematika és környezetismeret tantárgy keretében részletesebben tanulmányoztuk a *rókával* kapcsolatos tudnivalókat. Ezúttal már készültek rajzok, sablonok és feladatmegoldások a rókáról és élőhelyéről, melyek később kerültek be az alkotó olvasónaplóba. Ezután megkértem a tanulókat, hogy hozzák el az iskolába Fekete István *Vuk* című könyvét. A regényt tanórákon olvastam fel. Megemlíteném, hogy a felolvasás is megtervezett, felkészülést igénylő tevékenység, és elindítója is lehet az önálló olvasásnak. Feldolgoztuk beszélgetéssel, rajzzal, vitával, drámajátékkal, mozgásos játékokkal (tyúkot lop a róka, vadászat), és közben elkészítették a sablonokat, melyeket végül beragasztottak, betűzték a mappába. A legtöbb tanórát végigkísérte *Vuk* jelenléte. A *Vuk Alkotó Olvasónapló* tartalmazott ismereteket a rókáról, Fekete Istvánról, memóriakártyákat, szólásokat, közmondásokat, logikai feladatokat. Elkészítettük a mappát, amelybe a hetek folyamán belekerültek alkotásaik. Az alkotó olvasónaplót tartalmilag is három fő részre osztottuk. Az egyik rész Fekete Istvánról és munkásságáról szólt, a következő a rókáról mint emlősről, a harmadik a *Vuk* című meseregényről.



5. kép: *Vuk Alkotó Olvasónapló*.JPG

Összegzés: élményszerű olvasás és ismeretszerzés

A meseregény az anyanyelvi nevelés mellett témát nyújtott mind matematika és környezetismeret, mind személyiségfejlesztés órára. Az eszköz adott volt, csak bővítettük, magunkhoz igazítottuk ötleteinkkel, játékaikkal, élményeinkkel. A tanulók otthon önállóan vagy szüleikkel újraolvasták a részeket. Mivelhogy többen is látták a Dargay Attila által készített *Vuk* rajzfilmet, elmaradhatatlan volt az összehasonlítás a regény és a rajzfilm között. Erre a vitára a regény befejezésekor került sor, hisz a regény nem úgy fejeződik be, mint ahogy a rajzfilmen láthatták a gyerekek. A megoldást a Bálint nap szolgáltatta. Valójában nem voltam felkészülve arra, hogy lesznek tanulók, akik a rajzfilmet látták, és azt várják, hogy a regény is aszerint fejeződjön be. Mivel ez az utolsó felolvasás Bálint napra esett, hirtelen jött ötletből elkészítettünk egy könyvjelzőt három szívvvel, melyre ráírtuk a regényben szereplő rókapárok nevét. Ezzel a feladattal is bővítettük az alkotó olvasónaplókat, rögzítettük a regény befejezése által kapott új információt. Utólag tudatosítottam azt is, hogy valójában egy könyvjelző készítésével kezdtük a projektet, és azzal is fejeztük be. Azért említettem meg ezt a személyes mozzanatot az alkotó olvasónapló megvalósításának folyamatából, mert ez is szemlélteti azt az alkotói, kreatív légkört, amely jellemző volt a projekt megvalósítása során, amely által nemcsak a tanulóknak volt élményen és tapasztalaton alapuló az ismeretszerzés, az olvasás, hanem számomra is.

Irodalom

Balogh László (1995): *Tanulási stratégiák és stílusok, a fejlesztés pszichológiai alapjai*. KLTE Kiadói Bizottság, Debrecen.

Bernáth László, N. Kollár Katalin és Németh Lilla (2015): A tanulási stílus mérése. *Iskolapszichológia Füzetek*. 36. 7–72.

Duby, T., Regeling, C. (2006): *The Ultimate Lap Book Handbook*. Meggie Dee Press, Culpeper, VA.

Gefferth Éva és Roeders, P. (2007): *A hatékony tanulás titka*. Trefort Kiadó, Budapest.

Gereben Ferenc (2002): Olvasás- és könyvtárszociológiai vizsgálatok Magyarországon. In: Horváth Tibor és Papp István (szerk.) *Könyvtárosok kézikönyve*. 4. Osiris Kiadó, Budapest, 17–50.

Gereben Ferenc (2010): A határon túli és inneni magyarok nyelvi identitása és olvasáskultúrája. In: Szávai Ilona (szerk.): *Az olvasás védelmében*. Pont Kiadó, Budapest, 91–110.

Hetesi Noémi (2014. 08. 21.): Otthonoktatók. Kreatív honlap tanulásra kész szülőknek. *Hetek*, 18. 34. 36.

Kosztolányi Dezső (2002): *Nyelv és lélek*. Osiris Kiadó, Budapest, 112.

Nagy Attila (2005): Törés vagy folytonosság, avagy új/régi olvasók Újbudán. *Könyv és Nevelés*. 2. 49–70.

Nagy Attila (2006): Növekvő kulturális szakadékok – az olvasás példája. *Könyv és Nevelés*. 4. 55–63.